

lektura

opracowanie polecane
przez **nauczycieli i egzaminatorów**

**pewniak
na teście**

Adam Mickiewicz

Pani Twardowska Powrót taty

GREG
WYDAWNICTWO EDUKACYJNE

Autor:
Adam Mickiewicz
Tytuł:
Pani Twardowska, Powrót taty

Autorzy opracowania:
Wojciech Rzehak
Mirosława Muniak

Korekta:
Agnieszka Antosiewicz
Maria Zagnińska

Layout okładki:
Aleksandra Zimoch

Wykorzystano ilustracje:
Mariya Stupak/Shutterstock.com

Ilustracje:
shutterstock: Dmitry, Mirek Nowaczyk, Reddogs, Shaiith

ISBN 978-83-7517-777-0

Wydanie II rozszerzone

Copyright by Wydawnictwo GREG®

2022

Wydawnictwo GREG®
31-979 Kraków, ul. Klasztorna 2B
tel. (12) 680 15 50
www.greg.pl

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Znak firmowy GREG®
zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Wszystkie prawa zastrzeżone.
Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana
lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa GREG®.

Skład i łamanie:
Pracownia Słowa

Pani Twardowska

Ballada

Jedzą, piją, lulki palą,
 Tańce, hulanka, swawola;
 Ledwie karczmy nie rozwalą,
 Cha cha, chi chi, hejże, hola!

5 Twardowski siadł w końcu stoła,
 Podparł się w boki jak basza;
 „Hulaj dusza! hulaj!” – woła,
 Śmieszcy, tumani, przestraszca.

Żołnierzowi, co grał zucha,
 10 Wszystkich łaje i potraça,
 Świsnął szablą koło ucha,
 Już z żołnierza masz zająca.

Na patrona¹ z trybunału,
 Co milczkiem wypróżniał rondel,
 15 Zadzwoił kieską pomału,
 Z patrona robi się kondel².

Szewcu w nos wyciął trzy szcutki,
 Do łba przymknął trzy rureczki,
 Cmoknął, cmok, i gdańskiej wódki
 20 Wytoczył ze łba pół beczki.

Wtem gdy wódkę pił z kielicha,
 Kielich zaświstał, zazgrzytał;
 Patrzy na dno: co u licha?
 Po coś tu, kumie, zawitał?”

25 Diablik to był w wódcie, na dnie,
 Istny Niemiec, sztuczka kusa;
 Skłonił się gościom układnie,
 Zdjął kapelusz i dał susa.

Z kielicha aż na podłogę
 30 Pada, rośnie na dwa łokcie,

Twardowski –
 zabawa w karczmie

Mefistofeles –
 w kieliszku
 Twardowskiego

¹ Patron – adwokat.

² Kondel – kundel.

Nos jak haczyk, kurzą nogę
I krogulcze ma paznokcie.

„A! Twardowski, witam, bracie”.
To mówiąc, bieży obcesem³:

35 „Cóż to, czyliż mię nie znacie?
Jestem Mefistofeilesem⁴.”

Wszak ze mnąś na Łysej Górze⁵
Robił o duszę zapisy;

Cyrograf na byczej skórze
40 Podpisałś ty, i bisy

Miały słuchać twego rymu;
Ty, jak dwa lata przebiegą,
Miałeś pojechać do Rzymu,
By cię tam porwać jak swego.

45 Już i siedem lat uciekło,
Cyrograf nadal nie służy;

Cyrograf
podpisany między
Twardowskim
i diabłem

³ *Obcesem* – zuchwale, bezczelnie.

⁴ *Mefistofeles* – imię diabła z ludowych legend niemieckich o Fauście. Mefistofeles pojawił się jako przeciwnik głównych bohaterów m.in. na kartach *Fausta* Johanna Wolfganga Goethego oraz w dramacie *Kordian* Juliusza Słowackiego.

⁵ *Łysa Góra* – Święty Krzyż, dawniej Łysiec, szczyt w Górach Świętokrzyskich (wys. 595 m), w VIII–X w. ośrodek kultu pogańskiego, według podań ludowych miejsce zlotów czarownic, diabłów i złych duchów.

Ty czarami dręcząc piekło,
Ani myślisz o podróży.

Ale zemsta, choć leniwa,
50 Nagnała cię w nasze sieci;
Ta karczma Rzym się nazywa,
Kładę arest na waszeci”.

Nazwa karczmy –
„Rzym”

Twardowski ku drzwiom się kwapił
Na takie *dictum acerbum*⁶;
55 Diabeł za kontusz ułapił:
„A gdzie jest *nobile verbum*?⁷”.

Co tu począć? – kusa rada,
Przyjdzie już nałożyć głowę.
Twardowski na concept wpada
60 I zadaje trudność nową.

„Patrz w kontrakt, Mefistofilu,
Tam warunki takie stoją:
Po latach tyłu a tyłu,
Gdy przyjdiesz brać duszę moją,

65 Będę miał prawo trzy razy
Zaprząć ciebie do roboty;
A ty najtwardsze rozkazy
Musisz spełnić co do joty.

Patrz, oto jest karczmy godło,
70 Koń malowany na płótnie;
Ja chcę mu wskoczyć na siodło,
A koń niech z kopyta utnie.

Pierwsze zadanie
dla diabła

Skręć mi przy tym biczyk z piasku,
Żebym miał czym konia chłostać,
75 I wymuruj gmach w tym lasku,
Bym miał gdzie na popas zostać.

Gmach będzie z ziarenek orzecha,
Wysoki pod szczyt Krępaku⁸,
Z bród żydowskich ma być strzecha
80 Podbita nasieniem z maku.

Patrz, oto na miarę ćwieczek,
Cał gruby, długi trzy cale,

⁶ *dictum acerbum* (łac.) – gorzkie słowo (cyt. za BN).

⁷ *nobile verbum* (łac.) – słowo szlacheckie (kodeks honorowy szlachcica nie pozwalał na złamanie danego słowa).

⁸ *Krępak* – dawna nazwa szczytu Łomnica (2634 m), ale również określano tak Tatry lub Karpaty.

W każde z makowych ziareczek
Wbij mi takie trzy bretnale⁹”.

85 Mefistofil duchem skoczy,
Konia czyści, karmi, poi,
Potem bicz z piasku utoczy
I już w gotowości stoi.

Twardowski dosiadł biegusa,
90 Probuje podskoków, zwrotów,
Stępa, galopuje, kłusa,
Patrzy, aż i gmach już gotów.

„No! wygrałeś, panie bisie,
Lecz druga rzecz nie skończona:

95 Trzeba skapać się w tej misie,
A to jest woda święcona”.

Diabeł kurczy się i krtusie,
Aż zimny pot na nim bije;

Lecz pan każe, sługa musi;
100 Skapał się biedak po szyję.

Wyleciał potem jak z procy,
Otrząśł się, dbrum! parsknął raźnie.

– „Teraz jużes w naszej mocy,
Najgorętszą odbył łaźnię”. –

Drugie zadanie dla
diabła

⁹ *Bretnal* – duży gwóźdź do przybijania desek.

Powrót taty

Ballada

„Pójdźcie, o dziatki, pójdźcie wszystkie razem
Za miasto, pod słupek na wzgórek,
Tam przed cudownym klękniście obrazem,
Pobożnie zróbcie paciorek.

5 Tato nie wraca; ranki i wieczory
We łzach go czekam i trwodze;
Rozlały rzeki, pełne zwierza bory
I pełno zbójców na drodze”.

Słyszac to dziatki biega wszystkie razem
10 Za miasto, pod słupek na wzgórek,
Tam przed cudownym klękaja obrazem
I zaczynaja paciorek.

Całują ziemię, potem: „W imię Ojca,
Syna i Ducha Świętego,
15 Bądź pochwalona, przenajświętsza Trójca,
Teraz i czasu wszelkiego”.

Potem: Ojciec nasz i Zdrowaś, i Wierzę,
Dziesięcioro i koronki,
A kiedy całe zróbili pacierze,
20 Wyjmą książeczkę z kieszonki:

I litaniją do Najświętszej Matki
Starszy brat śpiewa; a z bratem
„Najświętsza Matko – przyśpiewują dziatki –
Zmiłuj się, zmiłuj nad tatem!”

25 Wtem słysząc tarkot, wozy jadą drogą
I wóz znajomy na przedzie;
Skoczyły dzieci i krzyczą jak mogą:
„Tato, ach, tato nasz jedzie!”

Obaczył kupiec, łyż radośne leje,
30 Z wozu na ziemię wylata;
„Ha, jak się macie? co się u was dzieje?
Czyście tęskniły do taty?”

Modlitwa dzieci na
wzgórzu w intencji
bezpiecznego
powrotu ojca

Powrót ojca
i spotkanie
na wzgórzu

1829 – Berlin (udział w wykładach Hegla – VI/VII); spotkanie z Goethem w czasie pobytu w Weimarze (VIII–IX); przejazd przez przełęcz w Splügen (IX); przyjazd do Rzymu (XI)

1830 – wycieczki do Neapolu, Pompei, na Sycylię, do Asyżu i Mediolanu (V–X); powrót do Rzymu (X); otrzymanie wiadomości o wybuchu powstania listopadowego (XII);

1831–1832 próby przyłączenia się do powstania listopadowego

1831 – przyjazd do Paryża (V), przybycie do Wielkopolski (VIII);

1832 – wyjazd do Drezna, początek Wielkiej Emigracji (III);

1832–1838 Wielka Emigracja

1832 – przyjazd do Paryża (VII);

1834 – ślub z Celiną Szymanowską (22 VII);

1839–1840 Lozanna

1839 – wyjazd do Lozanny (VI);

1840 – rezygnacja z pracy w Lozannie, powrót do Paryża (X);

1840–1848 College de France i towianizm, Wiosna Ludów

1840–1844 – wykłady w College de France;

1841–1847 – okres fascynacji osobą mistyka A. Towiańskiego;

1848 – wyjazd do Włoch; audiencja u papieża Piusa IX (III), próby uformowania legionu polskiego (III – zawiązanie Zastępu Polskiego), opuszczenie Rzymu przez legion polski z Mickiewiczem na czele (IV), powrót do Paryża (VII);

1849–1855 ostatnie lata życia

1849 – praca w „Trybunie Ludów” („La Tribune des Peuples” (III–X);

1852–1855 – praca w Bibliotece Arsenau;

1855 – śmierć żony (5 III), wyjazd do Konstantynopola (IX);

26 IX 1855 – śmierć Mickiewicza w Konstantynopolu (26 XI);

1856 – sprowadzenie zwłok do Paryża;

1890 – uroczyste złożenie prochów Mickiewicza w krypcie na Wawelu.

PANI TWARDOWSKA. BALLADA

Gatunek literacki: ballada (utwór wierszowany z pogranicza liryki i epiki)

Czas i miejsce akcji: nieokreślona, baśniowa przeszłość (według legendy – XVI w.); karczna „Rzym”

Bohaterowie realistyczni: zgromadzeni w karczmie goście, żona Twardowskiego

Bohaterowie fantastyczni: Twardowski, diabeł

Bohaterowie

Pan Twardowski – legendarny szlachcic o imieniu Jan, który podpisując cyrograf z diabłem, zaprzedał mu swą duszę, aby móc korzystać ze wszelkich przyjemno-

Środki stylistyczne

Pewniak
na teście

epitety	<i>sztuczka kusa, kurza noga, najtwardsze rozkazy, zimny pot, moc czartowska</i>
porównania	<i>podparł się (...) jak basza, nos jak haczyk</i>
onomatopeje	<i>cha cha, chi chi, hejże, hola</i>

POWRÓT TATY. BALLADA

Gatunek literacki: ballada (utwór wierszowany z pogranicza liryki i epiki)

Czas i miejsce akcji: nieokreślony; pagórek za niewymienionym z nazwy litewskim miastem, stoi na nim słupek z cudownym obrazem

Pewniak
na teście

Bohaterowie realistyczni: zbójcy, ojciec i jego dzieci

Bohaterowie fantastyczni: brak

Bohaterowie

Matka – posyła dzieci, by modliły się pod kapliczką za miastem o powrót ojca, który długo nie wraca z wyprawy kupieckiej; obawia się o jego bezpieczeństwo, wspomina, że w lasach są dzikie zwierzęta, a na drogach zbójcy.

Dzieci – **grupka rodzeństwa, nie wiadomo, ile ich jest**, na pewno są jeszcze dość małe, najstarszy jest chłopiec. Modlą się o powrót ojca. Bardzo boją się zbójców.

Ojciec – bogaty kupiec, powraca z dalekiej wyprawy handlowej, prowadzi wozy pełne towaru. Bardzo cieszy się na widok dzieci, placze z radości. Gdy napadają na nich zbójcy, błaga o życie swoje i dzieci, w zamian chce oddać wszystko, co przywiózł.

Pewniak
na teście

Zbójca – dowodzi grupą zbójców, wygląda strasznie (ma długą brodę, splecione włosy, ubranie w nietadzie i dzikie spojrzenie). Dzieci panicznie się go boją. Okazuje się, że on także ma gdzieś daleko w rodzinnych stronach żonę i malutkiego synka, za którym tęskni. Modlitwy dzieci kupca wzruszyły go i przypomniały mu własną rodzinę, dlatego darowuje wszystkim życie i odchodzi wraz z towarzyszymi, nie zabierając niczego z dobytku na kupieckich wozach. Prosi jedynie, aby dzieci czasem pomodliły się za jego duszę. **To postać negatywna, okrutny morderca, zapewne ma na sumieniu wiele ofiar, ale pod wpływem modlitw dzieci potrafi postąpić szlachetnie – nie jest więc jeszcze całkiem zły, gdzieś w jego duszy kryje się isierka dobra.**

Plan wydarzeń

1. Prośba matki do dzieci o modlitwę w intencji powrotu ojca.
2. Modlitwa dzieci na wzgórzu przy kapliczce.
3. Spotkanie z wracającym do domu ojcem.
4. Napad zbójców.
5. Darowanie przez starszego zbójcę życia kupcowi i jego dzieciom na skutek modlitw dzieci i przypomnienia sobie własnej rodziny.

CO TO JEST LUDOWOŚĆ?

Najistotniejszą cechą cyklu *Ballady i romanse* jest ludowość – **czierpanie motywów i tematów utworów z wierzeń i zabobonów, nawiązywanie do surowego porządku moralnego**. Ludowość stanowiła ważną część romantycznej wizji świata. Romantyków do podań i legend prostego ludu przyciągała ich czystość, brak skażenia cywilizacją. Dostrzegali w ludowych wierzeniach szczerłość i prawdziwość uczuć, jasne i czytelne rozróżnienie między dobrem a złem. Zwykli wieśniacy ważną rolę przypisywali zjawiskom natury, których nie potrafili wyjaśnić. Przyroda nabierała w pieśniach i balladach gminu znaczenia szczególnego, napełniał ją duch, tchnienie boże, przestała być biernym tłem ludzkich czynów, brała w nich udział i ingerowała w nie.

Ingerencja przyrody w ludzkie życie najbardziej widoczna jest w balladach *Świtezianka* i *Świtez*, w których natura sama wymierza karę. W *Świteziance* fale jeziora pochłaniają młodzieńca, który złamał przysięgę wierności. Z kolei w balladzie *Świtez* mordujący bezbronne kobiety i starców ruscy żołdacy giną „*gwaltowną śmiercią*” od mocy kwiatów, w które Bóg przemienił ich ofiary.

Prosty lud głęboko wierzył w przenikanie się świata żywych z **ponadnaturalnym, zamieszkanym przez tajemnicze istoty**. Były to duchy zmarłych, upiory i zjawy, rusałki i świtezianki, diabły usiłujące zdobyć ludzką duszę. Jednych przywołała tęsknota żyjących ukochanych (*Romantyczność*), inne pojawiały się, by wystawić ludzi na próbę (*Świtezianka*) lub wymierzały z za grobu surową karę złoczyńcom (*To lubię, Lilije*).

Świat zjawisk pozaziemskich głęboko wnikał w życie człowieka. Ludzie szukali kontaktu ze zmarłymi, niesli im pomoc (obrzęd opisany przez Mickiewicza w II części *Dziadów*), ale również oczekiwali od duchów porad i nauk moralnych.

LUDOWOŚĆ – NORMY MORALNE

Wynikiem fascynacji romantyków światem wierzeń i podań było również **przedstawienie ludowego systemu etyczno-moralnego**, a zwłaszcza poczucia sprawiedliwości, jasnego rozróżnienia między dobrem a złem. Według prostych ludzi w **życiu należy czynić dobro, gdyż ci, którzy grzeszą, nie unikną pomsty**. Ta pozornie oczywista prawda stała się etycznym i moralnym przesłaniem większości utworów w cyklu *Ballady i romanse*. Stary Pustelnik z ballady *Lilije* przestrzega zabójczynię słowami: „*Nie masz zbrodni bez kary*”.

To przekonanie pojawiać się będzie w formie konkretnych przykładów wielokrotnie. Młody Strzelec, bohater *Świtezianki*, złamie przysięgę wierności. Za karę jego ciało pochłona fale jeziora, a jego dusza przez wieki będzie cierpieć pod modrzewiem. W balladzie *Świtez* hordy ruskich żołnierzy zostaną uśmiercone przez trujące kwiaty, gdyż wcześniej napadli na bezbronną gród. Sroga kara spotka też Panią z ballady *Lilije*. Niewierna żona zostanie pochłonięta przez ziemię. Bohaterka *To lubię*, piękna Maryla, która doprowadziła do śmierci nieszczęśliwie w niej zakochanego chłopca, nie tylko zostanie porwana do czyśćca, ale także przez sto lat będzie musiała poku-

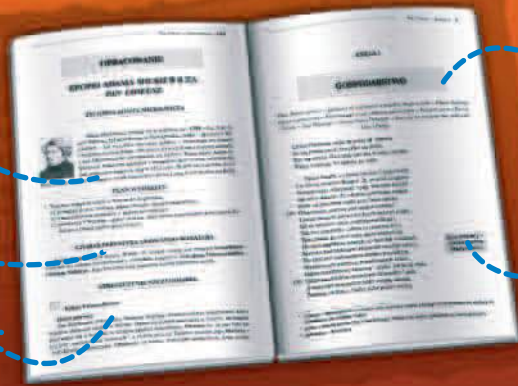
SPIS TREŚCI

Pewniak
na teście ← to będzie na teście

<i>Pani Twardowska. Ballada</i>	5
<i>Powrót taty. Ballada</i>	11

Opracowanie

Biografia Adama Mickiewicza	17
Kalendarium życia i twórczości	19
<i>Pani Twardowska. Ballada</i>	20
Gatunek literacki	20
Czas i miejsce akcji	20
Bohaterowie	20
Plan wydarzeń	21
Streszczenie	21
Problematyka	22
Budowa	22
Środki stylistyczne	23
<i>Powrót taty. Ballada</i>	23
Gatunek literacki	23
Czas i miejsce akcji	23
Bohaterowie	23
Plan wydarzeń	23
Streszczenie	24
Problematyka	24
Budowa	25
Motywy	25
Ballada jako gatunek literacki	26
<i>Ballady i romanse</i> jako manifest ideowy i artystyczny polskiego romantyzmu	27
Co to jest ludowość?	28
Ludowość – normy moralne	28
Historyzm	29
Tło polskiego przełomu romantycznego. Walka klasyków z romantykami ..	29
Indeks komentarzy	31

opracowanie

streszczenie

charakterystyka

ważny cytat

problematyka

Pewniak
na teście

lektury Grega. Zaufaj sprawdzonej marce!

Najnowsze wydania zawierają **odpowiedzi na pytania z podręczników i testów.**

Pełnej oferty szukaj w najlepszych księgarniach.

ISBN 978-83-7517-777-0

9 788375 177770 >

GREG
WYDAWNICTWO

Wydawnictwo GREG
ul. Klasztorna 2B ■ 31-979 Kraków
www.greg.pl